

PREVOZ ŽIVÝCH ZVIERAT V NÁKLADNÝCH PRIESTOROCH DOPRAVNÝCH LIETADIEL

TRANSPORTS OF LIVE ANIMALS IN THE HOLD OF CARGO AIRCRAFT

Kristína Fečíková

Air Transport Department, University of Zilina, Slovakia
fecikova2@stud.uniza.sk

Ján Rostáš

Air Transport Department, University of Zilina, Slovakia
jan.rostas@fpedas.uniza.sk

Abstract – The paper is focused on the transport of live animals in cargo spaces of transport aircraft. The bachelor thesis consists of two separate chapters. The first chapter deals with the transport of live animals. It characterizes air transport of animals. It focuses on the ways of transporting animals. Describes animal cages. It deals with the definition of the term welfare. It focuses on cargo terminals and air freight information system. The second chapter of the thesis is devoted to general conditions in the transport of animals. It focuses on legislation in the field of animal transport. It describes requirements for transported animals and requirements for transport containers. The result of the thesis is a comprehensive framework for handling with possible application as a guide for this typical type of carriage.

Key words – transport, animals, aircraft, aircraft hold.

I. ÚVOD

Letecká doprava predstavuje najbezpečnejší, najpohodlnejší a najrýchlejší spôsob dopravy osôb a tovarov, medzi ktoré zaraďujeme aj prepravu živých zvierat. Svetový objem leteckej dopravy v poslednom desaťročí výrazne narastá. Prírodným impulzom rastu sú faktory spojené s ekonomickým rozvojom vo všetkých častiach sveta. Pre správne fungovanie slobodného pohybu osôb, tovaru a kapitálu teda spoločného trhu v rámci Európskej únie má kľúčový význam práve doprava. V tomto kontexte je nezanedbateľným faktorom pre zavádzanie moderných technických riešení v leteckej doprave a leteckých službách potreba zvyšovania efektívnosti leteckej dopravy, aby sa súčasne vytvárali podmienky pre konkurencioschopnosť prevádzkovateľov leteckej dopravy v skracovaní letových ciest, doby letu a pre samotné znižovanie nevyhnutných nákladov pre vykonaný let. [1]

Preprava zvierat leteckou dopravou sa vďaka svojej rýchlosti dá pokladať za humánnejšiu a pohodlnejšiu než iné dlhotrvajúce spôsoby dopravy na veľké vzdialenosti.

Cieľom tejto práce je zmapovanie problematiky prepravy zvierat leteckou dopravou. Zaoberať sa budeme aj

právnymi predpismi, ktoré súvisia s týmto druhom prepravy a popíšeme si tiež materiálno – technické i veterinárne požiadavky na prepravované zvieratá.

II. CHARAKTERISTIKA LETECKÉHO PREPRAVNÉHO PROCESU

Ide o cieľavedomé premiestnenie dopravnými prostriedkami z miesta A do miesta B po dopravných komunikáciách za účelom vytvorenia zisku. Preprava je produktom dopravy. Jej vykonávateľom je dopravca a prepravca (objednávateľ). Ten s dopravcom uzatvára prepravnú zmluvu. Do prepravy sa radí aj s ňou súvisiace činnosti, jedná sa o nakládku, vykládku alebo prekládku. Veľmi dôležitým faktorom je dodržanie životných potrieb zvierat počas prepravy, vrátane odpočinku. [1]

V lietadle je možné prepravovať napríklad osobné domáce zvieratá (pes, mačka, morča), alebo vodiace a asistenčné psy. Špeciálnymi prípadmi sú športové zvieratá (kone), hospodárske zvieratá určená pre chov, zvieratá určené na porážku, zoológické zvieratá a zvieratá prepravované z dôvodu vedy (výskum). Možno tiež prepravovať malé vtáky, hmyz a morské živočíchy, všetko ale v malom množstve. [4]

STRES A PROSTREDIE

Je nutné brať do úvahy, že to, ako zvierka vníma prostredie v ktorom sa nachádza, výrazne ovplyvňuje jeho správanie. Zvierka sa môže niečo zľaknúť a zraniť buď seba, alebo svoje okolie. Ak zvierka nechápe nové prostredie (nevie, kde sa nachádza), je zvyčajne vydesená a hlavne veľmi nepokojná. Všetky zvuky by preto mali byť znížené na minimum. Stres zvierat je najhorším faktorom počas celej prepravy. Reakcie zvierat pri stresových situáciách sú takmer dosť nepredvídateľné. Niekedy je zvierka schopná zaútočiť, niekedy má tendenciu schovávať sa, alebo sa môže dokonca vzoprieť a utiecť. Preto sa musí vziať do úvahy akékoľvek možné riešenie, ktoré zabraňuje vzniku stresu a hlavne ho minimalizuje. [7] Zvieratá sú ovplyvnené aj teplotnými extrémami. Musí sa brať do úvahy aj to, či zvierka netrpí na prievan a tiež, nesmie byť vystavené ani prehriatiu. [8]

Tabuľka 7: Odporúčané teploty pri preprave vybraných druhov zvierat [Zdroj: Bina a kol., 2014]

Druh zvierat'a	Minimálna teplota (°C)	Maximálna teplota (°C)
Vtáci	7	29
Mačka	7	27
Rys červený	4	18
Pes, dlhá srst'	4	27
Pes, krátka	10	32
Králík	2	21
Medveď	4	29
Jazvec	4	24
Dojnica	-1	24
Koza	2	29

SPÔSOB PREPRAVY ZVIERAT

Živé zvieratá je možné prepravovať iba do krajín, kde to povoľujú predpisy cieľovej krajiny a za podmienok stanovených touto krajinou. Ak sú dovážané zvieratá alebo výrobky z nich, uvedené v zozname medzinárodného dohovoru CITES, musí byť predložené vývozné povolenie CITES krajiny vývozu a dovozné povolenie CITES krajiny dovozu. Prepravné podmienky pre prepravu živých zvierat uvedených v zozname medzinárodného dohovoru CITES musia spĺňať kritériá podľa IATA (LAR). [17]

Podrobnejšie informácie poskytuje veľvyslanectvo danej krajiny, prípadne Štátna veterinárna správa Slovenskej republiky. Zvieratá môžu na palubách leteckých spoločností vo väčšine prípadov cestovať:

- v kabíne lietadla (ako kabínová batožina),
- v nákladovom priestore lietadla ako registrovaná batožina,
- v nákladovom priestore ako tovar (cargo) [9]

V kabíne sa môžu zvieratá prepravovať iba za nasledujúcich podmienok:

- zvieratá musí byť umiestnené v špeciálnej schránke (max. rozmer cca 48 x 32 x 29 cm, max. váha so zvierat'om cca 8 kg),
- za prepravu zvierat'a je účtovaný poplatok podľa príslušnej tarify. Výnimku tvoria záchranárske a policajné psy v službe a sprievodné psy pre cestujúcich so zdravotným postihnutím. Tieto zvieratá sa prepravujú v kabíne lietadla prednostne, bez schránky a zadarmo. [9]

Obrázok 1: Prepravka na prepravu zvierat'a [Zdroj: www.profizoo.sk]

Zvieratá sa prepravujú v nákladovom priestore lietadla ako registrovaná batožina za nasledovných podmienok:

- preprava zvierat v nákladovom priestore ako odbavenú batožinu je povolená len do určitých krajín,
- zvieratá musí byť prepravované v schránke s nepriepustným dnom a otvormi pre dýchanie (max. rozmer cca 125 x 69 x 80 cm),
- schránku je možné zakúpiť na letisku,
- schránka musí byť označená vašim menom, adresou a telefonickým kontaktom,
- zvieratá musia byť vybavené príslušnými dokladmi,
- za prepravu zvierat'a je účtovaný poplatok podľa príslušnej tarify,
- prepravované zvieratá bude na let odbavené počas odbavenia ostatnej batožiny.

Letiskový personál skontroluje, či schránka spĺňa predpisy, či v nej má zvieratá dostatok priestoru a či je vybavené jedlom a vodou s možnosťou doplnenia zvonku schránky. Súčasne skontroluje sprievodnú dokumentáciu zvierat'a a jeho zdravotný stav. Potom bude zvieratá odovzdané pracovníkom handlinku na nakladanie lietadiel. [9]

Živé zvieratá je možné prepravovať v nákladovom priestore aj ako tovar. Touto oblasťou sa zaoberá oddelenie leteckej spoločnosti pre nákladnú prepravu - Cargo. [9]

DEFINÍCIA POJMU WELFARE

Zvieratá ťažko znášajú dlhé cesty, preto je snahou zaistiť také podmienky, aby netrpeli. Pri preprave je potrebné zabezpečiť zvieratám pohodu – tzv. welfare. Najčastejšie je pojem welfare prekladaný ako pohoda zvierat. Zvieratá rovnako ako ľudia reagujú kladne na príjemné situácie a podnety a naopak negatívne na nepríjemné. Rovnako ako u ľudí, tak aj u zvierat je možné pozorovať správanie, ktoré zjavne ukazuje na pocity bolesti a depresie, alebo naopak na ich radosť a uspokojenie. To znamená, že je potrebné zvieratá považovať za hlboko vnímajúce tvory, ktoré ukazujú schopnosť myslenia, sú schopné pociťovať potešenie alebo bolesť a svoje správanie k nim tejto skutočnosti podriaďujú.

Welfare predstavuje široký pojem, ktorý obsahuje mentálny a fyzický stav cítenia sa. Všetky pokusy o hodnotenie welfare musia zohľadniť vedecké poznatky, ktoré dovoľujú vysvetliť pocity zvierat, ktoré môžu byť odôvodnené od funkcií a

štruktúry ich organizmu ako aj ich správania. Pohoda predstavuje stav cítenia zvierat. Ide o stav, ktorý sa môže dynamicky meniť a musí byť skúmaný komplexne. Pre hodnotenie pohody sa používa viac metód. Základom je skúmanie či sú splnené nároky a potreby zvierat'a. [2]

III. VŠEOBECNÉ PREPRAVNÉ PODMIENKY

Zabezpečenie rýchlej, bezpečnej a kvalitnej prepravy tovarov od odosielateľa ku konečnému príjemcovi s využitím leteckej dopravy vyžaduje od všetkých zúčastnených zložiek dokonalú prípravu a následné prevádzanie rady náročných organizačných a technických činností. Základnou požiadavkou je vytvorenie zodpovedajúcej siete.

Základným prepravným dokumentom potvrdzujúcim uzatvorenie zmluvy o preprave tovarov medzi odosielateľom a leteckým dopravcom, o prevzatí nákladu k preprave o podmienkach prepravy je Letecký nákladný list (Air Waybill). Ten sprevádza zásielku od okamihu jej prevzatia dopravcom až do momentu jej vydania príjemcovi. Pri medzinárodnej leteckej doprave boli vzhľadom k množstvu colných, bezpečnostných a štatistických požiadaviek potrebné vystaviť až 30 papierových dokumentov. Klasický papierový Air Waybill sa spracováva až v 16 vyhotoveniach, to znamená tri originály pre dopravcu, odosielateľa a príjemcu, ostatné kópie sú určené pre colné odbavenie, pre prípadného ďalšieho dopravcu, pre potvrdenie príjmu zásielky a pod. [1]

Vzhľadom k tomu, že zvieratá zle znášajú dlhé cestovanie, je pre prepravu najvhodnejšie použiť práve leteckú dopravu. Preto je veľmi dôležité zachovať vysoké štandardy a požiadavky na určitú oblasť personálu, starajúci sa o celú prepravu. Radia sa tu veterinárni inšpektori, chovatelia, psovodi, ošetrovatelia, výrobcovia kontajnerov, leteckí dopravcovia, piloti pod. Takéto podmienky možno najlepšie dosiahnuť pomocou regulácie a dohľadu. [14]

IATA LAR

IATA (International Air Transport Association) je medzinárodná asociácia leteckých dopravcov. Ide o mimovládnu medzinárodnú organizáciu, ktorá združuje leteckých dopravcov. Sídli v Kanade, v Montreale. Formou tejto organizácie sú leteckí dopravcovia povinní medzi sebou konzultovať ceny. Sú základným štandardom pre leteckú prepravu zvierat. Jeho hlavnou úlohou je zabezpečiť bezpečné a spoľahlivé zaobchádzanie so všetkými druhmi prepravovaných zvierat. [15]

ZÁKON O OCHRANE ZVIERAT

V § 3 zákona č. 115/1995 Z.z. ochrane zvierat sú uvedené základné povinnosti pri preprave zvierat. Chovateľ je povinný pred vykonaním prepravy zvierat'a skontrolovať, či je zvierat schopné prepravy. Prepravy nie sú schopné zvieratá:

- a) gravidné, u ktorých by mohol nastať pôrod počas prepravy,
- b) mladšie ako dva dni, s výnimkou hydiny.

Preprava zvierat sa musí vykonať čo najkratšou cestou. Zvieratá musia byť pri preprave chránené pred zranením, nepriazňou počasia a pred prudkým kolísaním teploty. Počas prepravy sa musí zvieratám zabezpečiť potrebný prísun krmiva, vody a iných tekutín (§ 3 ods. 4 zákona č. 115/1995 Z.z.).

POŽIADAVKY NA PREPRAVOVANÉ ZVIERA

V prípade, že chce cestujúci zvierat prepravovať lietadlom, musí mať k dispozícii predpísané doklady a dokumenty zvierat'a. Tieto doklady kontroluje veterinár. Colníci s veterinárom kontrolujú, či je dovolený vývoz a dovoz zvierat'a. V niektorých krajinách zvierat prechádza karanténou. Dĺžka karantény je rôzna a určujú si ju jednotlivé štáty. Dovozy alebo vývozy zvierat je možný iba cez letisko, kde je veterinárna služba. Veterinár musí skontrolovať zdravotný stav zvierat'a pred odletom a po prilete. V lietadle musia byť k dispozícii, a na požiadanie predložené, doklady s vopred stanovenými informáciami. Musí tu byť uvedený pôvod zvierat a meno majiteľa, miesto odoslania, deň a čas odletu, plánované miesto určenia a očakávaná dĺžka trvania cesty. Každé zvierat musí splniť nasledujúce požiadavky:

- **mať platné veterinárne osvedčenie** – jedná sa o veterinárne osvedčenie a zdravotné potvrdenie na premiestnenie zvierat'a, ktoré vydáva veterinár. Majiteľ zvierat'a si musí zabezpečiť dva výťažky tohto osvedčenia. Originál odovzdá leteckej spoločnosti, ktorá bude jeho zvierat prepravovať a kópiu si nechá. Zdravotné osvedčenie musí byť vydané a podpísané licencovaným veterinárnym lekárom 10 dní pred plánovanou prepravou zvierat.
- **pas** – pas pre zvieratá vychádza z nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 998/2003 / ES z roku 2003. Pas má rovnakú podobu vo všetkých štátoch Európskej únie a každý je označený kódom krajiny. Ďalej tu musí byť uvedené poradové číslo krajiny, ktoré je u nás pridelené Štátnej veterinárnej správe. Pas je možné získať u schválených a licencovaných veterinárnym lekárom.
- **medzinárodný čip** – je známy skôr pod názvom mikročip. Mikročip je nutný predovšetkým pri vystavení pásu zvierat'a. Do roku 2011 bolo možné vystaviť pas, aj keď zvierat nebolo načipované. Od 2. júla 2011 sa situácia mení a cestovanie bez mikročipov nie je možné. Čip sa umiestňuje na ľavú stranu krku zvierat'a, tesne pod lopatku.
- **príslušné očkovanie** – každé zvierat musí byť očkované proti besnote a mať medzinárodný očkovací preukaz. Je nutné dodržať termín očkovania, najskôr jeden rok pred cestou a najneskôr mesiac pred cestou. Medzinárodný očkovací preukaz a ostatné doklady sú vyplnené v jazyku pôvodu zvierat'a a aj v anglickom jazyku. Majiteľ sa letecké spoločnosti, ktorá jeho zvierat prepraví, preukáže 1 kópiu certifikácie očkovania, ktorú vydal a schválil veterinár. Pokiaľ má zvierat menej ako 12 týždňov, očkovania nie sú potrebné. Medzinárodný očkovací preukaz je tvorený dvoma dokumentami: certifikát o platnom očkovaní a vlastný medzinárodný očkovací preukaz. Certifikát o platnom očkovaní je vystavený podľa IHR (International Health Regulations). Pri cestách do oblastí s výskytom choroby zvanej žltá zimnica sa musí zvierat nechať zaočkovať. Povinnosť očkovania sa vzťahuje aj na tranzit cez oblasť, kde sa táto choroba vyskytuje. Hlavnou zložkou

certifikátu o platnom očkovaní je očkovaní proti žltej zimnici. [12]

POŽIADAVKY NA PREPRAVNÉ KONTAJNERY

Zvieratá musia byť prepravované iba v uzavretých schránkach (kontajneroch). Požiadavky na kontajnery upravuje manuál IATA LAR. Každé zviera je iné, čiže každá schránka závisí od veľkosti zvieratá. K tomuto účelu slúžia základný vzorec pre konštrukciu kontajnera:

A= dĺžka zvieratá od ňufáka po koreň chvosta

B= dĺžka predných nôh zvieratá

C= šírka chrbta zvieratá v najširšom bode

D= výška zvieratá, meraná od zeme po temeno hlavy, alebo po špičky uší

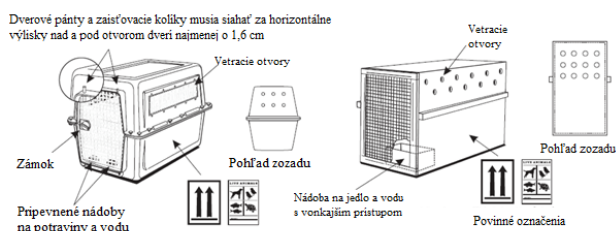
Dĺžka kontajneru = $A + 1/2 B$

Šírka kontajnera = $C \times 2$ (pre jedno zviera)

Výška kontajnera = D

Iné požiadavky platia napríklad u vtáctva či akváriových rybičiek. V prípade prepravy vtákov je nutné, aby mal vták vzpriamenú hlavu a nedotýkal sa chvostom podlahy schránky. U akváriových rybičiek je nutné, aby truhla bola dvojité, vonkajší obal musí byť zhotovený z pevného materiálu a vnútorný musí byť naplnený vodou. [7]

Kontajnery pre leteckú prepravu zvierat musia byť konštruované tak, aby boli zachované normálne zvyky zvieratá a umožňovali jeho pohyb. zvieratá môžu byť prepravované iba v uzavretých kontajneroch. Prepravu v otvorenom kontajneri možno zabezpečiť, ale je nutná predchádzajúcej konzultácie s dopravcom. Kontajner musí byť dobre konštruovaný a musí byť schopný odolať prípadnému poškodeniu. Nutnosťou je zabezpečiť, aby zviera nemohlo utiecť cez diery či medzery vo švíkoch (škárach) alebo kĺboch schránky. Musí byť konštruovaný z netoxických materiálov. Chemicky impregnované drevo môže byť pre zviera jedovaté a zakazuje sa jeho používanie. Dvere sú konštruované tak, aby v prípade akejkoľvek nehody nedošlo k ich otvoreniu. [16]

Obrázok 6: Kontajner na prepravu zvierat [Zdroj: IATA LAR – Live Animal Regulations]

Kontajner nesmie zvieratú spôsobiť zranenia. Všetky hrany vo vnútri sú hladké a rovné. Ak je kontajner použitý po inom zvierati, je nutné ho vopred vyčistiť, vydezinfikovať alebo ho sterilizovať. Podstielku zabezpečuje dopravca, ktorý pozná presné požiadavky na jednotlivé druhy zvierat. Slama je zakázaná

takmer vo všetkých krajinách. Ďalšou podmienkou je to, že kontajner má jednoduché ovládanie pre personál, jedná sa hlavne o držadlá. Držadlá sú prispôbené tak, aby zviera nemohlo drapnúť alebo pohryzť obsluhujúci personál. Nesmú byť na miestach, kde je zabezpečené vetranie. Držadlá môžu byť pripojené do upevňovacích otvorov na palube lietadla. Ak sú počas prepravy požadované zdvíhacie vozíky, všetky medzery musí byť najmenej 5 cm široké. [16]

Kontajner zaisťuje ventilovanie najmenej na troch stranách, hlavná ventilácia je zaistená v hornej časti kontajnera. Ventiláčny otvor sú čo najmenšie alebo bývajú prikryté sieťami, ktoré zabraňujú úteku. Jedlo a žliabky na vodu sú umiestnené buď vo vnútri kontajnera, alebo pripevnené na kontajner zvonku. Misky majú zvyčajne okrúhle hrany a sú vyrobené z netoxických materiálov vhodných pre určité druhy zvierat. Inštrukcie týkajúce sa kŕmenia sú pripevnené na kontajner a ich kópiu vlastní prepravná spoločnosť. Kŕmenie je poskytované dopravcom a musí byť skontrolované, či neporušuje predpisy krajín, do ktorých zviera putuje. V prípade uzavretých či zapečatených kontajnerov kŕmenie to nie je možné a letecká spoločnosť s tým musí byť oboznámená.

IV. ZÁVER

Práca sa venuje problematike prevozu živých zvierat v nákladných priestoroch dopravných lietadiel. Pozostávala z dvoch samostatných kapitol.

V prvej kapitole sme sa zamerali na problematiku prevozu živých zvierat vrátane charakteristiky leteckej prepravy zvierat. Obsahuje spôsoby prepravy zvierat a kliečky určené na prevoz zvierat. Zvýšený dôraz bol venovaný definícii pojmu welfare. Kapitola zahŕňa aj problematiku cargo terminálov a informačných systémov určených pre leteckú nákladnú dopravu.

Druhá kapitola je zameraná na všeobecné podmienky prepravy zvierat. Identifikuje legislatívu v oblasti prepravy zvierat, požiadavky na prepravované zvieratá a požiadavky na prepravné kontajnery.

V súvislosti s prepravou zvierat existuje niekoľko aspektov, ktoré môžu spôsobiť obavy o dobré životné podmienky zvierat. Hodnotenie dobrých životných podmienok zvierat by malo zahŕňať opatrenia na zvieratách vrátane fyziologických zmien a zmien správania v reakcii na prepravu. Právne predpisy na ochranu dobrých životných podmienok zvierat počas prepravy by nemali načrtávať len minimálne požiadavky, ktoré musia osoby, ktoré sa na procese podieľajú, dodržiavať. Avšak, presadzovanie právnych predpisov je zložitá a náročná úloha. Znenie právnych predpisov musí byť jasné a jednoznačné.

Poznatky, už spomenuté v práci, nám dávajú predstavu o postupoch, dokumentácii ale aj legislatíve, ktoré sa musia dodržiavať a sú ďalším podstatným dielom vo vykonávaní činnosti a dozore úradov a organizácií v oblasti dopravy.

Spomenutý pojem welfare tiež môžeme charakterizovať ako prežívanie života jednotlivých druhov zvierat na úrovni k ich spokojnosti v danom časovom intervale. Na prepravované zvieratá negatívne pôsobí vytrhnutie z ich domovského prostredia, v ktorom sa chovali. Zrazu sa ocitajú v prostredí s neznámymi ľuďmi, ktorí narušujú ich osobný priestor.

Pri pôsobení stresových faktorov môže dôjsť aj k úhynu zvierat'a, ako počas samotnej prepravy, tak aj bezprostredne po nej. Hranica spokojnosti zvierat'a je individuálna. Podmienky, ktoré sú optimálne pre jeden druh zvierat, môžu byť pre iný druh nevyhovujúce. Preto je potrebné vytvoriť podmienky také, ktoré by zabránili vytvoreniu nadmerného stresu a podmienky umožňujúce im realizovať prirodzené prejavy správania.

Pod'akovanie

Článok je publikovaný ako jeden z výstupov projektu **KEGA 011ŽU-4/2018** s názvom „Nové technológie vo vzdelávaní v študijnom programe Letecká doprava a Profesionálny pilot“

REFERENCIE

- [1] BÍNA, L., a kol., 2014. *Provozování letecké dopravy a logistika*. Brno: CERM, 2014, ISBN 978-80-7402-855-7.
- [2] DEBRECÉNI, O., a kol., 2016. *Etológia hospodárskych zvierat*. Štvrté prepracované vydanie. Nitra: SPU, 2009. 246s. ISBN 978-80-552-1498-6.
- [3] HALO, M., KOVALČÍK, E. 2000. *Welfare v chove koní - požiadavky na ustajnenie*. In *Slovenský chov*, roč. 5, 2000, č. 7, s. 18-19. ISSN 1335-1990.
- [4] HANÁK, P., 2004. *Obchodná prevádzková činnosť v leteckej doprave*. Žilina: EDIS, 2004. ISBN 80-8070-280-2.
- [5] HEINRICOVÁ, M. 2013. *Létající koně aneb letecká přeprava*. [online]. [cit. 20.2.2020]. Dostupné na: <https://www.hellosandy.cz/magazin/letajici-kone-aneb-letecka-preprava-12500/>
- [6] HROUZ, J., a kol., 2007. *Etologie hospodářských zvířat*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 189s. ISBN 978-80-7157-463-7.
- [7] KVOKAČKA, V., 2010. *Ochrana zvierat pri preprave*. Košice: Inštitút vzdelávania veterinárnych lekárov v Košiciach, 179s. ISBN 978-80-8928-028-5.
- [8] ONDRUŠ, P., 2016. *Preprava psov a iných zvierat na Slovensku a v zahraničí*. [online]. [cit. 20.2.2020]. Dostupné na: <https://www.chovatelahospodar.sk/tema/preprava-zvierat>
- [9] *Cestovanie so zvieratami*, 2020. [online]. [cit. 20.2.2020]. Dostupné na: <https://www.wings.sk/informacie-pre-cestujucich/specialna-starostlivost/cestovanie-so-zvieratami>
- [10] Nariadenie Rady (ES) č. 1/2005 o ochrane zvierat počas prepravy a s ňou súvisiacich činností
- [11] *Preprava zvierat*, 2016. [online]. [cit. 15.3.2020]. Dostupné na: <https://www.bts.aero/informacie/prakticke-rady/preprava-zvierat/>
- [12] *Preprava živých zvierat | ROTH Cargo . ROTH Cargo | Letecká doprava, letecká preprava zboží a zvířat* [online]. [cit. 10.3.2020]. Dostupné na: <http://www.roth.cz/preprava-zivych-zvirat/>
- [13] Zákon č. 115/1995 Z.z. ochrane zvierat
- [14] *Transporting Live Animals By Air - SKYbrary Aviation Safety*. [online]. [cit. 15.3.2020] Dostupné na: http://www.skybrary.aero/index.php/Transporting_Live_Animals_By_Air
- [15] International Air Transport Association. [online]. [cit. 15.3.2020] Dostupné na: <http://www.iata.org/about/pages/index.aspx>
- [16] IATA LAR - Live Animals Regulations. IATA, 2015. ISBN 9789292526351.
- [17] *AIP Letecká informačná príručka*. [online]. [cit. 16.3.2020] Dostupné na: https://aim.lps.sk/eAIP/eAIP_SR/AIP_SR_valid/html/LZ-GEN-1.4-sk-SK.html
- [18] IATA Dangerous Goods [online]. [cit. 20.3.2020] Dostupné na: <https://www.iata.org/en/programs/cargo/dgr/>
- [19] NOVÁK, A., NOVÁK SEDLÁČKOVÁ, A. 2010. *Medzinárodnoprávna úprava civilného letectva*. Žilinská univerzita, 2010. - 125 s. ISBN 978-80-554-0300-7.
- [20] TOMOVÁ, A. a kol. 2016. *Ekonomika letísk*. Žilina: Žilinská univerzita v Žiline EDIS-vydavateľské centrum ŽU. 2016. 219 strán. ISBN 978-80-554-1257-3.
- [21] TOMOVÁ, A., HAVEL, K. 2015. *Ekonomika poskytovateľov leteckých navigačných služieb*. vyd. - V Žiline : Žilinská univerzita, 2015. - 154 s. ISBN 978-80-554-1153-8.
- [22] TOMOVÁ, A., NOVÁK SEDLÁČKOVÁ, A., ČERVINKA M., HAVEL K. 2017, *Ekonomika leteckých spoločností*, 1. vyd. Žilina: EDIS, 2017. 274 s. ISBN 978-80-554-1359-4.
- [23] CATLOS, M., KURDEL, P., NOVÁK-SEDLÁČKOVÁ, A., LABUN, J. & CESKOVIC, M. 2018. *Continual Monitoring of Precision of Aerial Transport Objects*. NTAD 2018 - 13th International Scientific Conference - New Trends in Aviation Development, Proceedings 8551683, pages 76-81
- [24] Tomová, A. & Materna, M. 2017. *The Directions of On-going Air Carriers' Hybridization: Towards Peerless Business Models?* *Procedia Engineering* 192, pages 569-573

Kristína Fečíková – narodená dňa 04.02.1998 v Snine absolvovala v roku 2017 Strednú priemyselnú školu strojnícku v Košiciach, následne od roku 2017 študovala na Žilinskej univerzite v Žiline odbor letecká doprava.